

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Матвієнко Олени Валеріївни на дисертацію

Петрик Лади Вікторівни «Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Актуальність проблеми дослідження є цілковито очевидною в контексті поставлених завдань сучасної вищої школи щодо професійної підготовки фахівців. З огляду на вагу таких особистісно-професійних якостей, яких має набути випускник вищої школи, у зв'язку із здатністю самостійно, відповідально проектувати та реалізовувати у професійній діяльності власний освітній особистісно-професійний маршрут, особливої гостроти набуває тема обраного Л. В. Петрик дослідження. Йдеться про задіяність такого ресурсу вітчизняного вишу як підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов. Зважаючи на соціальну значущість та об'єктивну потребу держави в ефективній професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов актуальність представленого дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

Структурно робота складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (265 найменувань, з них 26 – іноземною мовою), 18 додатків. Загальний обсяг дисертації – 295 сторінок, основний зміст – 194 сторінки. Ілюстративний матеріал подано у 16 таблицях та 10 рисунках.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, поданих у дисертації, слід зазначити, що дисертація має виважену структуру; кожний з окреслених розділів є логічним, послідовним, доцільним. Зміст дисертації відповідає її плану, а структура-дослідницьким завданням.

Вважаємо, що науковий задум вдало віддзеркалює й етапність організації дослідження дисертантки.

Аналіз дисертаційної роботи і автореферату засвідчують, що дослідницький апарат визначено дисертанткою вмотивовано і коректно. Незаперечними є наукова новизна і практична значущість дослідження Л. В. Петрик. Їх контекстність всебічно простежується через протиріччя та посилення на педагогічні студії відомих науковців (с. 27-40).

Дослідження здійснювалось відповідно до наукової теми Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія професійної підготовки педагога в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U002963), кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0116U003295). Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 3 від 27 березня 2014 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29 квітня 2014 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім. Він забезпечений використанням широкого методологічного інструментарію та джерельною базою. Дисертанткою достатньо вмотивовано обрано низку взаємодоповнюючих підходів до аналізу й узагальнення теоретичних ідей та практики професійної підготовки вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, використано загальнонаукові і спеціальні методи наукових досліджень, здійснено аналіз педагогічної, психологічної, методичної літератури та нормативно-правової бази.

Концепція дослідження базується на взаємопов'язаних методологічному, теоретичному та методичному концептах.

Автор обґрунтовано визначила провідну ідею дослідження, яка полягає в

тому, що професійна підготовка вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов базується на такій організації освітнього процесу, яка забезпечує її активними методами навчання, сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та суб'єкт-суб'єктною взаємодією викладачів і студентів, враховує принципи варіативності вибору змісту і форм навчання, врахування індивідуальних особливостей розвитку студента та його особистісної підготовленості, наступності та перспективності, креативності та спрямовується на формування готовності майбутніх вчителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов (Розділ 1).

Все це свідчить про високий ступінь обізнаності дисертантки з теорією та практикою з обраної проблеми, що і дозволило автору вдало визначити тему, об'єкт і предмет дослідження. Позитивне враження справляє розробка теоретичної основи дослідження, а саме: теоретико-методологічні аспекти філософії формування нового покоління фахівців (І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.); теоретичні засади професійної підготовки вчителя початкової школи (Н. Бібік, Л. Коваль, О. Лінник, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.); теоретичні положення іншомовної освіти та підготовки вчителя іноземних мов (О. Бігич, О. Котенко, Л. Панова, В. Редько, С. Тезікова, Д. Хармер (J. Harmer) та ін.); основні положення технологізації освіти (О. Пехота, Г. Селевко та ін.); концептуальні положення медіаосвіти (В. Іванов, Г. Онкович, О. Федоров та ін.); проблеми інтеграції медіазасобів у освітній процес закладів освіти різних рівнів (К. Безалгетт (C. Bazalgette), Ж. Гоне (J. Gonnet), Р. Гришкова, Л. Зазнобіна, С. Шайбе (C. Scheibe), Ф. Рогоу (F. Rogow) та ін.).

Надійність і вірогідність одержаних результатів обґрунтовані завдяки здійсненню якісного і кількісного аналізу даних, їх статистичною обробкою та оцінкою внаслідок експерименту (Розділ 3).

Робота виконана з залученням ґрунтовної джерельної бази (складається з 265 найменувань, у т.ч. 26 іноземними мовами), в якій відображено різні

аспекти досліджуваної проблематики.

Проведена експертиза дослідження Л. В. Петрик засвідчує, що на основі аналізу праць українських і зарубіжних учених, автору добре вдалося окреслити теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми, що сприятиме розвитку теорії та методики професійної освіти.

Здобутком рецензованої роботи є ретельний і конкретний підхід до обґрунтування й аналізу поняттєво-термінологічного апарату та методології проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов.

Автор вмотивовано підійшла до окреслення суперечностей між: зростаючими вимогами суспільства до рівня підготовки вчителя початкової школи та реальним рівнем сформованості його іншомовної комунікативної компетентності; підготовкою майбутнього вчителя початкової школи до викладання іноземних мов та необхідністю володіння медіазасобами; готовністю майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов та розробленого відповідного змістово-методичного забезпечення (с. 18), що проходить червоною лінією у розділах дисертації.

У процесі роботи автор вирішує низку наукових завдань, які конкретизовано у відповідних розділах та параграфах дисертаційного дослідження.

Достатньо повно дисертанткою обґрунтовано дефініції базових понять і категорій дослідження: «професійна педагогічна підготовка», «професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи», «медіазасоби», «підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов» (параграф 1.1), обґрунтовано поняття «готовність майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов» як інтегративна якість особистості, яка є сукупністю позитивної мотивації, лінгвістичних та методичних знань, технологічних умінь та навичок використання майбутніми учителями

початкової школи медіазасобів, здатності до створення власних медіапродуктів та рефлексії для ефективної організації освітнього процесу та забезпечення якості навчання іноземних мов у початковій школі; визначено структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов (мотиваційний, когнітивний, технологічний та рефлексивний компоненти), критерії її сформованості (особистісно-цільовий, знаннєвий, методичний, оцінно-рефлексивний), показники та рівні (продуктивний, достатній, репродуктивний); розроблено та обґрунтовано змістово-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, яке передбачає поглиблення змісту дисциплін «Іноземна мова з методикою навчання», «Сучасна англійська мова з практикумом» модулем «Інноваційні засоби навчання іноземних мов у початковій школі» та темами, пов'язаними з методикою застосування в процесі навчання різних медіазасобів; роботу науково-методичного гуртка «Медіашкола майбутнього вчителя»; створення інтерактивного навчального середовища, а саме спільнот соціальної мережі Google+.

Заслуговує на увагу пошуково-дослідницька робота дисертантки щодо опрацювання нею матеріалів поточної документації і науково-методичного забезпечення закладів вищої освіти, які сприяють ефективній підготовці майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов (с. 134-160).

Здійснено аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов у закладах вищої освіти, який дав можливість дисертантці зробити висновок, що існуюча теорія і практика освітньої діяльності закладу вищої освіти з підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов не забезпечує достатню ефективність формування знань і вмінь студентів, що і спонукало до постановки та вирішення відповідних завдань дослідження.

Здобутком рецензованої дисертації стало обґрунтування автором методологічної основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов через системний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, комунікативний та технологічний підходи.

Автор переконливо доводить, що ефективність професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов залежить від урахування загальнодидактичних і специфічних закономірностей навчання та відповідає таким принципам: системності (дає змогу тлумачити професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи з позиції логіки синтезу, взаємопереходів і взаємозалучення усіх її компонентів); інтеграції базової та спеціальної підготовки (передбачає формування у студентів оптимального мінімуму загальних та базових компетентностей, необхідних для вирішення загальнопрофесійних завдань, й особистісних якостей, необхідних для виконання професійних обов'язків вчителя початкової школи); міждисциплінарності (передбачає компетентнісно-інтегративний характер проектування та викладання навчальних програм з їх орієнтацію на специфіку професійної діяльності вчителя початкової школи); єдності традиції та інновацій (дає змогу реалізувати діалектичний баланс між застосуванням традиційних для педагогіки й інноваційних ідей); диференціації та індивідуалізації (передбачає урахування пізнавального стилю, психофізіологічних та індивідуально-типологічних особливостей студентів); евристичної інтерактивності (забезпечує продуктивну творчу взаємодію студентів та викладачів за умов координуючої ролі останніх); самостійності (передбачає формування у студентів здатності до самостійного пошуку, удосконалення професійних навичок та навчання методами самостійного отримання знань, умінь і навичок).

Заслуговує на схвалення розроблений Л. В. Петрик діагностичний інструментарій дослідження: критерії (особистісно-цільовий, знаннєвий, методичний, оцінно-рефлексивний) та їхні показники, які зкорельовані зі

структурними компонентами готовності. Обґрунтовано та охарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до здійснення такого виду діяльності (продуктивний, достатній, репродуктивний).

Надійність і вірогідність одержаних результатів обґрунтовані завдяки здійсненню якісного і кількісного аналізу даних, їх статистичною обробкою та належною оцінкою результатів дослідження. Суттєвим доповненням до роботи є добре представлений графічний матеріал, який позитивно впливає на сприйняття тексту дисертації та додатки (16 таблиць і 10 рисунків).

Зміст дисертації відповідає її плану, а структура-дослідницьким завданням. Позитивне враження справляє організація та опис експерименту, який проведено ґрунтовно і відповідально. Дані, що наводить автор, дають змогу для твердження про об'єктивність отриманих результатів. Текст підпорядкований законам формальної логіки, викладений системно і послідовно. Це дає змогу використовувати представлене на експертизу дослідження для подальшого розвитку педагогічної науки, відкриває широкі можливості використання цих результатів у освітньому процесі при підготовці фахівців-психологів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні веб-сайту «Роби з нами, роби, як ми, роби краще нас!» (<https://bit.ly/38wXtFz>), який працює в режимі цифрового медіацентру та дає можливість майбутнім учителям початкової школи широкого доступу до теоретичного та практичного контенту застосування медіазасобів. У ресурсах медіацентру подано теоретичний контент (факт-файл про медіазасоби, алгоритм вибору та оцінювання медіазасобів для організації уроків іноземних мов, медіадидактичний супровід для опанування іноземними мовами у початковій школі, ресурси для професійного зростання педагогів, плани проведення занять науково-методичного гуртка «Медіашкола майбутнього вчителя»), відеоканал та блог у формі методичних рекомендацій щодо застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, фрагменти занять з дисциплін «Іноземна мова з методикою навчання» та «Сучасна англійська мова з практикумом», матеріали

тренінгів та майстер-класів тощо. Матеріали дослідження можуть бути використанні в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження № 81 від 01.10.2019 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 1551 від 26.11.2019 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (акт про впровадження № 2011 від 15.11.2019 р.).

Апробація результатів дослідження має достатню географію. Теоретичні положення і результати дослідження висвітлено й обговорено в рамках науково-практичних конференцій та семінарів різних рівнів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях засвідчена 15 науковими публікаціями, з них: 5 статей – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 8 – у збірниках матеріалів конференцій.

Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладення матеріалу, відповідність основних положень і висновків за розділами та підсумковим висновком.

Зміст автореферату відображає основні положення та узагальнення, що містяться у дисертаційному дослідженні.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне зробити деякі зауваження та побажання:

1. Представлена до захисту робота лише виграла б, якби у дослідженні було здійснено ґрунтовний аналіз досвіду європейських країн, професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, та проаналізовано відповідність такої підготовки за вимогами українських стандартів із загальноєвропейськими, що є важливим в умовах євроінтеграційних освітніх процесів, до яких прагне Україна, та співвіднести з потребами сучасного ринку праці.

2. На думку рецензента, здобувачці слід було б більш повно представити освітні програми, за якими ведеться професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, що дало б можливість фахівцям, при необхідності, використати їх у практичній роботі.

3. Назва підрозділу 2.2 «Діагностика підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов», на нашу думку частково відповідає змісту підрозділу. У підрозділі автор подає компоненти та критерії готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов, а не аналізує зміст, форми, методи та прийоми професійної підготовки.

4. На наш погляд, у змістовно-процесуальній моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов (рис. 2.5), Л. В. Петрик варто було б подати умови її реалізації.

5. Дисертантка чимало уваги приділила аналізу наукових підходів до змісту і структури процесу формування досліджуваного феномену, однак цей матеріал варто було подати у частині здійсненого нею аналізу освітнього процесу.

6. В теоретичному розділі дисертації не завжди чітко представлена власна позиція її автора стосовно певних теоретичних положень, визначень окремих понять, які стосуються досліджуваної проблеми.

7. Аналізуючи наукові надбання своїх попередників, недостатньо обмежуватись лише їх дисертаціями. Бажано проаналізувати наукову літературу, яка розроблена авторами впродовж багатьох років після захисту дисертації.

Однак, вказані недоліки, зауваження і рекомендації мають дискусійний характер та спрямовані на подальший науковий розвиток дисертантки, її перспективний рух у справі розвитку педагогічної науки.

Загальний висновок. Основні положення та результати дослідження достатньо обґрунтовані, є достовірними, мають наукову новизну і практичну

значущість, апробовані та впровадженні в практику роботи закладів вищої освіти. Дисертація Петрик Лади Вікторівни «Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування медіазасобів на уроках іноземних мов» є самостійною завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку теорії і методики професійної освіти. Дисертантка якісно виконала актуальне дослідження, яке за змістом, новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, та п.п. 9, 10, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року (зі змінами), а її автор Петрик Лада Вікторівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і
методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Матвієнко О. В.

